

BERTA ZSOLT

Bűnhődés és bűn

Ödön, Hilda és Magdolna

Ödön Apa haverja volt, vagy tán a barátja is, mindenestre jóval szorosabb kötés fűzte egymáshoz őket, mint a Böregér többi, egymásnak régóta ismerős, de mégiscsak esetleges ivócimboráit. Eichner bácsival kiegészülve hármásban talponállózgattak ott hetente egyszer-kétszer, külön kulturális frakciót alkotva, halkán váltva a szót politikáról, történelemről, irodalomról, művészetekről, és persze a nőkről. Nem egyszer voltam fültanúja beszélgetésüknek, s nem kétszer támogattam onnan ágyba Apát, miközben Ödön és Eichner bácsi józanon vették haza az irányt. Nem azért, mert jobban bírták a piát, hanem mert nem védtek úgy, mint ő. Megálltak mindig a második, vagy legfeljebb a harmadik fröccs után, rövidet nem ittak soha, míg Apa ugyanennyi idő alatt tíz fröccsöt is ledobott ugyanannyi kis cseresznyével. Szóval nem a pia tartotta össze őket, hanem egymás szofisztikált társasága, ami toronyként magasodott a Böregér átlaga fölé, ha szabad ilyet mondani.

Ödön komoly ember volt, gépészmérnök, fontos munkával és beosztással, a tenyerén hordott családdal, felelősségteljes hozzáállással, gondozott külsővel, elegánsan öszülő barkóval. Amikor Apa negyven volt, én meg húsz, akkor ő negyvenöt körül járt, így Ödön bácsinak szólítottam, míg meg nem kért, hogy ne tegyem. Nem felszólított csikókorom örvén, hanem legendás udvariasságával megkért.

– Amennyiben nem okoz Önnek nehézséget vagy kellemetlenséget, fiatalember, úgy kérem, Ödön bácsi helyett szólítson inkább Ödön bátyámnak, vagy egyszerűen csak Ödönnek. Továbbá, én a magam részéről a tegeződést preferálnám a magázódással szemben, tehát ha nincs ellenére, lévén, hogy én vagyok az idősebb, felhatalmazom rá.

Így lett Ödön bácsi számomra is Ödön. Tegezni eleinte nehezemre esett, mert megnyerő jóképűségén túl is volt a megjelenésében valami olyannyira tisztelget parancsoló, hogy azon átlépni még vele egykorúak, sőt, még tisztellettudásban retardáltak sem egykönnyen merészeltek. A Böregérben például Apán és Eichner bácsin kívül én voltam az egyetlen, aki tegezte. Igaz, másoknak nem is ajánlotta föl, nekem is nyilvánvalóan csak Apára való tekintettel. Ödön ki-

fogástalan műveltsége és modora mellett bensőleg is olyan tiszta erkölccsel bírt, amilyennel csak kevesen. A becsület és tisztesség számára nem választott, hanem kötelező volt. Ilyen családból érkezett, és kész. Manapság azt mondanák rá: remek ember. Régen azt mondták: ember. Az apja katonatisztként esett el a második világháborúban, az anyja nagypolgári családból származott, de nem a porcelán csörgetésével és a cselédek vegzálásával múlatta a vészterhes időket, hanem önkéntes ápolónőként. Ne becsüljük le az ilyesmit.

Ha azt hiszed, hogy Ödön kiváló neveltetése és amúgy feddhetetlen erkölce egyúttal hibátlanná is tette, akkor tévedsz. Bizonyos dolgok ellen nincs védelem, na. Épp erről akarok beszélni. Mindjárt.

Hilda néni, Ödön felesége a fene tudja, honnan származva el, negyvenhét után a szüleivel együtt költözött be egy kitelepített (vagy tán föbelőtt) népnyúzó kisüzem-tulajdonos lakásába, ide, a Csaba utca 7/B-be, ahol Apa is lakott fiatalkorában, s amely házzal nekünk közös, utcára nyíló udvarunk van. Tehát egymásra nyíló ablakaink is. (Jut eszembe, ott lakott – egy másik lakásban – Jobb néni és Bal bácsi is.) Hilda néni itt cseperedett, s mire felnőtt, olyan öntudatos lett, mint egy tősgyökeres budai dáma. Azonban nem kapaszkodott semmi más fundamentumba, mint a lakhelyébe, egyébiránt nélkülözött jó modort, jó ízlést, kellemet, bájt, műveltséget, becsületet, idegennyelv-tudást, vagyis mindazt, ami a budai dámák és urak fensőbbégtudatát némi joggal indokolja. Ödönnek és a hozzá hasonlóknak ezekre sem volt szükségük, bár természetesen bírtak velük. A méltóságuk velük született, míg Hilda nénival nem született semmi ilyesmi, és azzal sem bajlódott soha, hogy szorgalommal megszerezze. Számára ez pusztán adminisztratív kérdés volt, konkrétan a lakcím rovat a személyi igazolványában. Hilda néni megcélzott társadalmi státuszának tökélyre fejlesztéséhez a lakcím birtoklásával már csak egy dolog hibádzott. Egy budai úr, férji minőségben, aki azonban a szocialista gépezetben is fontos pozícióval és proletárviszonylatban kellemes jövedelemmel bír. Nem kizárt, hogy eleve Ödön megszerzésének céljával vállalt munkát éppen a Vörös Géphenger Szocialista Vállalatnál, ahol Ödön fiatal pályakezdő mérnökként dolgozott, hiszen már korábban is ismerhették egymást, itt laktak, egy környéken. De nem tudhatom biztosan. Mindenesetre Hilda néni ügyintéző lett ott, amolyan érettségizett aktatologató.

Nem gondolom, hogy Ödön akarata ellenére szökent volna szárba a románcuk, de az biztos, hogy a barátai és ismerősei nemigen értették a hajlandóságát, illetve a futó kalandon túlmutató hajlandóságát előtt álltak értetlenül. Egy alkalommal fültanúja voltam, hogy Eichner bácsi felemleget egy esetet, amikor Hilda néni a szocialista erkölcs vasabroncs-szorításában is talált alkalmat, hogy egy raktárban Ödön elé guggoljon, aki – ha talált is ebben kivetnivalót – a pillanat kényszerének engedve nem háritotta el. Ödön döbbenetesen kérdezte:

– Ezt én annak idején elmeséltem neked?

– Igen. Már csak ezért se gondoltam komoly ügynek – felelte Eichner bácsi.

És valóban, komoly ügygé alighanem pusztán az tette, hogy Hilda néni teherbe esett. (Persze nem akkor.) Ödön természetesen azonnal megkérte a kezét, és feleségül vette. Három gyermekük született. Hilda néni szüleinek halálával öten is kényelmesen elfértek azok egykori polgári lakásában, amit még csak szét sem daraboltak a hatóságok, mint például ugyanabban a házban nagyapámékét. Hilda néni teljes mértékben, kényszerű kompromisszumok nélkül bújhatott bele a budai polgárasszony jelmezébe. Gyerekeikkel gyakran méregettem a lábszárát, illetve amennyit csinos cipőcskéi látni engedtek belőle, nyomait keresve annak, amit Eichner bácsi és Apa tiszteletlenül röhögcsélve emlegettek néha Ödön távollétében, vagyis hogy Hilda néni sarkáról annak idején úgy kellett lerobbantani a trágyát.

Ödön soha, egy szóval sem panaszkodott a házasságára, sem Hilda nénire, és azért ez mégiscsak azt támasztja alá, hogy szerette őt. De legkevesebb elégedett volt az állapotával. Könnyen meglehet, hisz amúgy sem volt éppen romantikus alkat, mérnöki lelkének az is megfelelehetett, hogy rend van körülötte, vagyis hogy az élete abban a megszokott mederben csörgedezik, amit ő a világ és az ember rendjének gondol. Láttunk már ilyet, ugye. Ugyanakkor az ilyen, hagyományon, nyugalmon, harmónián, egymás tiszteletén, szeretetén és a család iránt érzett felelősségtudaton nyugvó kegyelmi állapotnak pontosan addig szokása kitartani, amíg színre nem lép a mindezt semmibe vevő szerelem.

Ödön szívét Magdolna néni borította lángba. Nem egyedül az övét, Magdolna néni gyönyörű nő volt, s a szépségen túl azt a valamit is birtokolta, amire a szépség önmagában képtelen, s amit nem is igen lehetséges néven nevezni. A végzet egyik asszonya

volt ő. Foglalkozására nézve népművelő, s mint ilyen, a Vörös Géphengernél kulturális programok és vállalati kirándulások szervezését bonyolította. Az orosz és a francia nyelvtanfolyamot maga vezette, utóbbit csak addig, amíg a helyi agitprop titkárova nem intette tőle. Amíg a francia szak gyér látogatottsággal ugyan, de üzemelhetett, a segédtanerői feladatokat társadalmi munkában Ödön látta el. A francia nyelv iránti olthatatlan lelkesedést egymásban felismerve, hamarosan egymás iránti olthatatlan vonzalom bontakozott ki közöttük, majd Magdolna néni egyéb irányú kifinomult műveltsége ráébresztette Ödönt, hogy igenis létezik lelki társ, akit érdemes lett volna kutatni annak idején. És persze Magdolna néni bombasztikus alakja, lágy vonalai, angyalarca és ózsuta kecsességű járása sem volt mellékes. Hogy is lett volna az. Így aztán Ödön egy kőbányai leányban találta meg a maga budai dámáját.

De ne hidd, hogy hagyta magát elsodorni a szerelmi tettelegességig. Az ellen semmit sem tehetett, hogy a szíve lángra lobbant, de hősiesen állta, hogy ez a tűz belülről eméssze, s ne találjon kiutat az ágyékán át. Három iskolás korú gyermektől, egy tulajdonképpen vétlen hitvestől és egy megörökölt, konzervatív eszmerendszertől kapott vértet segítségképpen. Ne becsüljük le az ilyesmit. De ettől ez még igenis egy szenvedélyesen lángoló szerelmi kapcsolat volt. Minden lehetséges alkalommal találkoztak, hosszú beszélgetéseket folytattak, pillantásokkal, a mondandó ürügyén futó kézérintésekkel, apró ajándékokkal vallottak szerelmet egymásnak, és izzó, csüggedt szívvel reménykedtek a megváltoztathatatlan megváltoztathatóságában. Színházba, kamarakonzertekre és irodalmi estekre jártak, a Francia Intézet kiállításait, estjeit látogatták, ezeket követően pedig, amikor tudtak, csöndes kiskocsmákba és vendéglőkbe húzódtak be, a lehető legtovább nyújtva az együtt töltött időt. És mindezzel persze hazugságok, jól-rosszul felépített alibitörténetek is együtt jártak.

Hilda néni pedig nem volt hülye. Vagy ha mégis, a női intuíciónak és a hozzátartozó, beépített vészhangoknak semmiképp sem volt híjával. Tévedhetetlenül tapintotta ki a repedéseket élete okosan és agilisán felépített várfalán, és nem habozott annak a falnak a tetejébe hágni, hogy rontásait kijavítsa, majd megvédelmézeze azt.

Nem tudni, hogyan, de felgöngyöltette az ügyet, majd a megfelelő időben betoppant a füstbe és zsír-

szagba burkolózott Makk Hetesbe, hogy annak egyik asztalánál in flagranti érje Ödönt és Magdolnát.

– Ezt a ribancot keféled?! – kérdezte köszönés helyett, és a védelmében el kell mondanom, hogy amennyire én tudom, hasonló helyzetben és lelki állapotban többnyire a budai dámák sem fogalmaznak másképpen.

Ödön bácsi tagadott, és tudjuk, igazat mondott, mégis pontosan úgy viselkedett, mint aki hazudik. Hát persze. Hiába próbált úgy tenni, mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne, hogy egy pusztán jó ismerősével, egy kollégával együtt vacsoráznak, miközben megbeszélik vállalati közös ügyeiket, hiába erőltetett nyugalmat magára, hiába próbált erőteljes és határozott családfő lenni, akinek sem szégyellni, sem titkolnivalója nincs, és hiába szólította fel szigorú, kemény hangon Hilda nénit, hogy ne csináljon jelenetet nyilvános helyen, ráadásul teljesen értelmetlenül és ok nélkül. A lóláb tagadhatatlanul kilógott, már csak azért is, mert az aznapi meskete szerint Ödönnek Apával, Eichner bácsival és velem lett volna römpartija. Tízlapos, rabló. Apa otthon leengedte a redőnyt, de csak annyira, hogy a lécek résein még kiszűrődjön a csillár fénye a nappaliból, és szólt, hogy ne kapcsoljam le a lámpát, mert így Hilda néni szemből láthatja, hogy hajnalig ég. Kérdeztem, miért, azt felelte, azt nekem nem feltétlenül kell tudnom.

– Ja, Ödön a Magdival van ma is? – kérdeztem illegális tudásom birtokában pofátlanul, mert kíváncsi voltam, milyen pofát vág majd erre Apa.

Nem csalódtam. Hökkent pofát vágott.

– Hát te meg azt honnan tudod?

– Ha nem tudnám, Hilda nénin és a gyerekeiken kívül én lennék az egyetlen a környéken. Csak én háromszor is láttam őket. Egyszer a Marosban, egyszer a Május 1-ben, egyszer meg kicsit arrébb, a Francia Intézetben.

– Mit csináltál te a Francia Intézetben?

– Villon-esten voltunk.

– Á, Villon! – ábrándozott el Apa, de aztán elkomorult. – Az baj. Nagy baj. Akkor Hildának is a fülébe jut hamarosan.

És lőn.

De ha a biztos alibi nem is fordult volna eképpen Ödön ellen, és ha ő maga jól is hazudott volna, még mindig ott ült mellette Magdi néni, akinek szintén lángolt az arca, és a titkolhatatlan szerelem mellett a rajtakapottak szégyene és büntudata áradt a porusaiból. Az sem segített sokat rajta Hilda néninél,

hogy aznap is felettébb gyönyörű volt, az meg pláne nem, hogy többször is halkán elmotyogta:

– De higgye el, kedves Hilda, Ödön és én soha... még csak egy csókot se... csak beszélgettünk... festészetéről, irodalomról, muzsikáról... az élet dolgairól...

Ez alighanem jobban sértette Hilda nénit, mintha kefélték volna. Nem is tudom, valóban azt hitte-e, hogy Ödön és Magdolna szerelme beteljesült, vagy csak azért ragaszkodott hozzá, mert a szexuális érintkezésük gondolata kevésbé feküdte meg a gyomrát, mint a művészetekről való társalgásuké. Vagy egyáltalán a társalgásuké.

Hilda néni nem felejtett. Ez az ő dolga lett volna, ugye, ki vethetné a szemére? Ugyanakkor keményen dolgozott azon, hogy Ödön se felejtse, illetve azt ne találja gondolni, hogy ő, Hilda néni felejt. Nyár következett, közös udvarra nyíló ablakaink mind tárva álltak, így fül- és részben szemtanúi lehettünk, hogy Hilda néni minden egyes nap Ödön orra alá dörgöli az esetet többnyire így:

– ...amikor azt a kurvát kefélted!

Ödön bácsi eleinte még felelt neki mély, dörmögő hangján:

– De hát megmondtam már ezerszer, hogy nem kefélted!

Később aztán elhagyta a választ, ami Hilda nénit nemhogy lecsillapította volna, de még hangosabb óbégatásra készítette. Ödön ekkoriban kicsit gyakrabban járt a Bőregérbe (Hilda néni nem egyszer utána-szaladt ellenőrizni), és igen gondterhelten túrva ápolt, öszes hajába, köszönés után mindig ezzel kezdett:

– Fiúk! Pokollá lett az életem.

Vajon hány szerelmes mondta már ki ezeket a szavakat?

Apa ekkoriban halt meg. Ott találtam „az előszobában a földön, hátát a konyhaajtó félfájának vetve, keze ökölbe szorítva nyugodott az ölében, arcán egyszerre kín és nyugalom”. Hogy magamat idézzem, ami, tudom, illetlenség.

Jó néhány hónapra rá betértem a Bőregérbe, és jöttömre a törzsközönség Apára váltotta a szót. Mindenki elmondta, mikor és hol találkozott vele utoljára, és mik voltak hozzá Apa utolsó szavai. Volt ott minden, szitok, jókedvű élcelődés, vice, politikai ki-rohanás, komoly bölcselkedés, ennek megfelelően a sok krapek röhögött, elkomorodott, komolyan bólogatott, még olyan is akadt, aki sírt. Na jó, az már nagyon részeg volt. Ödönre is sor került, nógatták,

mondja el, mit mondott neki Apa utoljára. De Ödön rám nézett, aztán megrázta a fejét.

– Nem mondom.

Pár nap múlva megszólalt nálam, immár egyedül csak az én lakásomban a csengő. Ödön állt az ajtóban, olyan zavarban, amilyenben én csak hallomásból képzeltem el akkor ott, a Makk Hetesben. Távolabb, a keramitköves udvar utcára vezető folyosóján, a kukák mellett Magdolna néni állt.

– Szervusz, Andris! – kezdte Ödön. – Azért jöttem, hogy elmondjam neked, mik voltak Apád utolsó szavai hozzám. Egy nappal azelőtt, hogy meghalt, itt, a kaputokban váltunk el. Elég részeg volt akkor is, hisz tudod... Azt mondta: Te, Ödön, Hilda már másfél éve büntet téged a semmiért. Úgyhogy most már meg is keféld a Magdit, úgy lenne igazságos.

Ödön itt elhallgatott, és tűnődve bámult rám.

– Értem – feleltem, hogy mondjak valamit, és csak koromra való tekintettel nem tettem hozzá, hogy egyetérték Apával. Mert mit számít, hogy mit gondol egy taknyos, nem igaz? Helyette azt mondtam:

– Nem akartok bejönni?

Ödön megköszörülte a torkát, és továbbra is engem nézett.

– Akarsz még mondani valamit? – kérdeztem, mert láttam, hogy akar.

– Igen. Apád akkor bejött a kapun, de aztán visszalépett, és még azt mondta: Figyelj, Ödön, bármikor jöhetnek hozzám, mégiscsak biztonságosabb, mint valami szállodában. És... ha velem történne valami, az Andrishoz is nyugodtan fordulhatsz ugyanezzel, meg fogja érteni. Ha vele beszélsz, az pont olyan, mintha velem beszélnél. Csak ő nem cseresznyét iszik fröccsel, hanem málnaszörpöt.

Kicsit agyaltam, hogy mire gondolhatott Apa, amikor azt mondta: ha vele történne valami. Egy nappal a halála előtt, érted? Aztán elhalasztottam a töprengést, mert Ödön ugye ott állt előttem, és távolabbról Magdolna néni is minket figyelt. Tehát észbe kaptam, és Ödön figyelmes arcát látva, a tantusz is leesett.

– Ó! Persze, semmi gond, gyertek be!

Ödön megütkezve hátralépett.

– Hova, gondolsz, Andris, csak nem rontunk így ajtóstól a házba! Most csak jelezni szerettem volna, hogy számítok a segítségedre, amit atyád felajánlott. De nem most. Majd megbeszéljük.

Tisztában voltam vele, milyen keserves a szerelmi várakozás, így biztosítottam Ödönt, hogy tényleg nem probléma, akár most is veszem a kabátomat... de továbbra is határozottan csóválta a fejét, és elhárította a felajánlást. Elköszönt, Magdolna néni is rám mosolygott túlról, és egymásba karolva távoztak.

Kicsit ácsorogtam ott a küszöbön, és megrágtam, amit Apa rám hagyott. Akkor még nem tudtam, hogy ez egy nagyon is egyszerű és kezelhető ügy a későbbi egynehány örökséghez képest. Majd hazaléptem a küszöbön át, becsuktam az ajtót, és első dolgom volt, hogy az ablakhoz menjek, s a másik udvar sötétjén átnézzek Hilda nénire. Egyedül volt otthon, legalábbis a kölyköket, akik közül kettő idősebb volt nálam, nem láttam sehol. A kanapén ült, és a tévét nézte. Majdnem megsajnáltam ebben a magányos, új ismereteim fényében elhagyottnak tűnő helyzetében, de akkor számomra váratlanul Ödön hazaérkezett, Hilda néni pedig – sebesen pörgő szája és heves gesztusaik nem hagytak kétséget – azonnal pörölni kezdett vele. Szinte hallottam, ahogy süvölti: ...amikor azt a kurvát kefélted! Ami késik, nem múlik, gondoltam.

Sejtheted, ezek után Ödön és Magdolna néni már nem sokat vártak, hogy egymáséi legyenek, immár fizikai valójukban is. Gyakran tették tiszteletüket nálam, és amikor már kicsit otthonosabban érezték magukat, előfordult, hogy a távozásomat se várták meg. Vagy azt hitték, már elmentem, én azonban – bevallom – kabátban ácsorogtam még kicsit az előszobában, és pofátlanul vigyorogva belehallgattam a szeretkezésükbe. Nem pornográf, sokkal inkább esztétikai okok vezéreltek ebben. Magdolna hol elhaló, hol felerősödő sóhajai között fátyolos francia nyelven beszélt Ödönhöz, Ödön pedig szinte párhuzamosan franciául dörmögött hozzá. Egy szót sem értettem az egészből, de el tudom képzelni.

Ödönt egy cseppet sem furdalta a lelkiismeret. Mért furdalta volna?